

Григорій Самойленко (Ніжин)

ВАДИМ ДОБРОЛІЖ - ХУДОЖНИК ІЗ НІЖИНА

Багатьох українців розкидала доля по всіх континентах. Живуть вони в Австралії й Канаді, Франції й на Далекому Сході, Аргентині й Таджикистані. Серед них чимало талановитих діячів культури. Поступово повертаються їх імена в історію незалежної України. Серед них і художник із Ніжина Вадим Доброліж, який дуже любив своє рідне місто, гордився його славними мистецькими традиціями.

Народився Вадим Володимирович Доброліж 7 грудня 1913 р. в Ніжині. Батько його працював інженером, а мати медсестрою. У Ніжині ходив до школи. Два роки родина жила в Молдавії, а потім переїхала до Києва. У Вадима було два брати Валентин і Георгій, які, мабуть, загинули в роки Другої світової війни, бо обидва пішли на фронт і вистей про них немає.

Переїхавши до Києва, Вадим Доброліж захопився ще в школі малюванням. Любов до мистецтва зростала. Він писав декорації для шкільних вистав, акварелі. Після закінчення школи у 1931 р. він вступив до Київського художнього інституту до класу професора Федора Кричевського, в якого засвоював майстерність написання пейзажів і портретів, а декоративного малярства, зокрема сценічно-театрального, набував у професора Миколи Струнникова. Професор С.Нелепинська-Бойчук познайомила В.Доброліжа з основами станкової графіки та книжкового оформлення.

У 1935 році В. Доброліж закінчив інститут і ще рік поглиблював свої знання в Ленінградській академії мистецтв. Там же ближче познайомився з малярськими та граверними роботами Т.Шевченка, що збагатило молодого художника. Повернувшись до Києва, брав участь в оформленні деяких книжок. Малюнки до однієї із них чиновники НКВС визнали "підозрілими". Були заарештовані всі, хто мав відношення до цієї книги. В.Доброліжа заслали на Колиму, а потім перевели на Далекий Схід. Він оселився на околиці Хабаровська, де йому поталанило влаштуватися працювати за

Вадим Доброліж
Портрет дружини

своєю спеціальністю. Брав участь у розписі Хабаровського та Нікольсько-Уссурійського Будинку Червоної Армії, оформив дві вистави Хабаровського драматичного театру.

Вадим Доброліж
Портрет доні

Вадим Доброліж
Портрет митрополита Лларіона
Олія. 1962

У 1938 р. В.Доброліжа звільнили й реабілітували. Це був час зміни Єжова на Берію. Художник повернувся до Києва, влаштувався на кіностудію, де працював оформлювачем фільмів під керівництвом О.Довженка. Продовжував малювати. Це дало можливість йому взяти участь у Всесоюзній художній виставці.

Під час війни пішов воювати на фронт, потрапив у оточення, а потім у полон, із якого чудом вдалося вирватися в 1942 р. Повернувшись до Києва, він одружився з Валентиною Пушкар, студенткою Київської консерваторії, яку знав ще з довоєнних часів. Через рік у них народилася донька. Період окупації фашистами Києва був тяжким, треба було добувати кусок хліба. І В.Доброліж влаштувався в майстерню з ремонту машин механіком (ще до війни він закінчив відповідні курси). Під час відступу німців із Києва, В.Доброліжа потрапив під мобілізацію. Валентина Миколаївна з малою дитиною змушена була переїхати до батьків у Львів (мати і вітчим були оперними співаками).

Тут у Львові сім'я Доброліжів знову об'єдналася, але змушена була шукати притулок і заробляти на хліб. Так вони опинилися спочатку в Польщі, а потім у Чехословаччині, а наприкінці війни – в Німеччині, на території, зайнятій американцями, а потім англійцями. Через деякий час переїхали в табір для переміщених осіб Гайденау біля Гамбургу. Тут було багато представників української інтелігенції, які з різних причин потрапили сюди. Серед них диригент київської опери Горбенко, його дружина – балерина; піаніст-педагог, киянин Вадим Кіппа, співак Неділько, скульптор Іван Березовський, художники Михайло Польовий, Анатолій Яблонський; акторка з Ніжина М.Малиш-Федорець, зі своїм чоловіком – співак І.Мартинюком (Миколаєнком) та інші. Як

згадувала Валентина Доброліж, у таборі утворився невеликий ансамбль пісні і танцю. На одному з концертів був присутній представник військової управи. Йому сподоба-

лося, і він запросив артистів виступити у військовому британському клубі. Після цього ансамбль давав концерти в інших військових частинах навкруг Ганновера. Вадим Доброліж організував тут художню студію, виставляв свої твори на таборових виставках, а також у Гайденау, Гамбурзі. Художник намалював понад 20 портретів визначних осіб, три ікони для таборової церкви, пейзажі, натюрморти, оформив більшість вистав таборового українського театру.

З того часу залишились роботи: “Втікачі”, “Місток у Ваймарі. Німеччина” (1945), “Зелене озеро в Ганновері. Німеччина” (1947), “Портрет капітана югославської армії” (1945), “Портрет Д. Березенця” (1946), “Городина” (1947), “Осінні квіти” (1947), “Нагідки” (1947), “Глечик із яблуками” (1947), “Натюрморт із виноградом” (1947), “Козацька доля. Кодня” (1947) та інші. Проте, умови праці в таборі були важкими. І коли в 1948 р. українська православна громада з Канади запропонувала розмалювати церкву Св.Володимира, В.Доброліж погодився. Так почався новий етап у житті й творчості художника.

Складність у художньому оформленні полягала в тому, що за стильовими ознаками споруди українських церков відповідала еkleктиці, тобто мішанині різних стилів з елементами безстильовості. Тому художник змушений був іти на компроміси. Як зазначає сучасник митця і його критик Іван Кейван, Доброліж під час оформлення церкви Св.Володимира у Вегревілі пішов по шляху використання принципів класицизму, а вірніше з виразними українськими рисами. І це принесло успіх.

В.Доброліж, враховуючи те, що храм був дерев'яний і на його стінах не можна було зображувати постаті людей, малює ікони окремо і розміщує їх на стінах, щоб заповнити площу і завершити єдиний комплекс оформлення церкви разом із іконостасом. “Ікони ці вартісні не тільки з погляду стилю – зазначає І.Кейван – а й чітким рисунком, доскональними пропорціями, ритмом, гармонією, сонячно-оптимістичним колоритом до найдрібніших нюансів світлотіні, як також майстерною технікою виконання. Такими ж рисами відзначаються за престольні ікони “Св.Володимир Великий”, “Воскресіння”,

Святий Андрій
Катедра Св.Івана, Едмонтон, Канада
Ікона В.Доброліжа

Вадим Доброліж
Натюрморт із виноградом
Олія. 1947

“Св.Княгиня Ольга”, “Св.Микола”, “Св. Варвара” та інші. Вартісні також масові композиції “Хрещення Руси-України” та “Проповідь із човна”. Орнаментно багата елементами візантинізму, класицизму й українських народних мотивів, виконаних із високою технічною майстерністю поліхромія церкви Св.Володимира у Вегревелі, зроблена Доброліжем, – це перший твір, дійсно мистецької вартості в цій ділянці, в усій Західній Канаді” [1].

До Канади переїхала вся сім’я В.Доброліжа, а також батьки дружини – Березенці. Поселилися вони спочатку в Альберті, а в 1951 р. переїхали до Едмонтону, де й жив художник до кінця свого життя. В різних містах Канади розписував храми (Св.Володимира в м. Вегревіль та Св.Івана в м. Ламонт), оформив іконостаси в церквах Св.Івана в Едмонтоні, Св.Івана Христителя в Норт-Бетлфордді (Саскачеван), Св.Троїці, Св.Іллі (обидві – в Едмонтоні), писав ікони. Він використовував традиції української живописної школи, хоча і вносив своє в цей незвичний для нього жанр. В Канаді ним було написано багато цікавих в художньому відношенні ікон, які вражають як композиційною цілісністю, так і з огляду ритму, використання кольорів, зображення постатей святих.

Багато зробив В.Доброліж не лише в написанні ікон, а й у створенні іконостасів, бо сам виступив також як різьбяр, проявляючи при цьому виняткове пластичне відчуття й розуміння. Він “застосовував різьбу іконостасів у дереві до стилю даних церков, тобто до їх внутрішньої архітектури, проте завжди тримався українських традицій у загальній конструкції та в орнаментиці, виконаній з майстерністю” [2].

Із кожним роком зростала майстерність В.Доброліжа як художника-іконописця. Найвизначнішою роботою в цьому плані є іконостас у церкві Св.Івана в Едмонтоні, виконаний у 1970-1973 роках у стилі козацького українського бароко. Це була лебе-

Іконостас церкви Св.Іллі, Едмонтон, Канада
Ікони та різьблення В.Доброліжа

дина пісня художника. У створенні цього іконостасу він використовує традиції українського мистецтва XVIII ст. Центральна частина іконостасу (Царські Ворота) нагадують браму Заборовського Св.Софії Київської, бічні ж частини були тісно пов'язані з центральною і творили ідеальну цілісність. Українське козацьке бароко проявлялось як у загальній конструкції іконостасу, “так і в кожному вияві багатой орнаментики, вплітаючи, з буйним домислом, виноградну лозу та інші елементи, традиційні й притаманні цьому пишному стилеві. Додав Доброліж до цього ще й технічну майстерність, внаслідок чого цей іконостас може служити класичним зразком для виконання іконостасів українських церков у Канаді й поза Канадою” [3].

В.Доброліж працював у Канаді і як театральний художник. Написав декорації та оформив вистави “Наталка-Полтавка”, “Ніч під Івана Купала”, “Кармен”, “Травіата”, “Спляча красуня”, “Попелюшка”, “Лис Микита”, “Фанні”, “Непотопаюча Моллі Браун”, а також сцени для святкових подій.

Писав В. Доброліж і в інших жанрах образотворчого мистецтва: портрет, пейзаж, натюрморт, сюжетні композиції. Серед портретів його роботи слід відмітити “Автопортрет”, “Донечка Наталка”, “Дружина”, “Митрополит Іларіон”, портрет королеви Єлизавети та інші. Всі ці роботи виконані в реалістичному стилі.

Приваблюють пейзажі В.Доброліжа. Природу художник відчував тонко, а тому зумів яскраво, в переважній більшості в світлих тонах зафіксувавши куточки тих місць, де він жив. Як свідчить дружина, В.Доброліж виїжджав на етюди в гори Канади, – тому серед робіт чимало гірських пейзажів (“Дерев'яний міст” (біля Бенфа), “Осінь” (Вегревіль), “Стара дорога” (біля Бенфа), “Ріка Атабаска” (біля Джеспера), “Осінь. Ріка Саскачеван”, “Озеро морен”, “Озеро Верміліон”, “Озеро Луїз”, “Озеро Віндермір” та інші. Ностальгія за рідним краєм підштовхувала художника до сюжетів, пов'язаних із Україною (“Зима в Україні” (1969), “Українське село”, “Старий млин”, “Козацька доля. Кодня” та інші). Ця любов до рідної землі відчувається також у натюрмортах, циклі робіт “Квіти”, ілюстраціях до українських книжкових видань.

Про широту таланту В.Доброліжа свідчать і скульптурні роботи (портрет Т.Шевченка в молодому віці, плоскорізьбний портрет І.Франка, “Танцюрист”, “Соняшники”, “Маки”, “Калина”, “Бандура”).

Помер Вадим Доброліж 4 жовтня 1973 р. в Едмонтоні (провінція Альберта, Канада). На посмертній його виставці в цьому ж місті було показано 82 роботи різних жанрів та техніки виготовлення. Тут-таки демонструвалися його проекти театральних декорацій. А потім було ще п'ять виставок, які мали гарний погос. Багато робіт В.Доброліжа знаходиться у приватних зібраннях, а також у деяких музеях. Спадщина

Валентина Доброліж дарує альбом робіт свого чоловіка ніжинському професору Г.В.Самойленку
Фото 1997 р.

художника велика, різноманітна і засвідчує, що це був талановитий митець, який шукав себе в різних жанрах.

Вадим Доброліж мріяв знову побувати в Ніжині, але йому так і не вдалося це здійснити. Мрію свого чоловіка втілила в життя його дружина Валентина, яка влітку 1997 р. відвідала наше місто, зустрілася з шанувальниками творчості художника, подарувала його альбом, який посмертно був виданий у кольоровому та чорно-білому зображенні основних робіт митця. На одному з примірників вона написала: “Вельмишановний Григорію Васильовичу! Даруємо Вам цей альбом в пам'ять мого незабутнього чоловіка ніжинця Вадима Доброліжа. Ми вдячні Вам за те, що Ви робите для того, щоб громадськість Ніжинщини знала про своїх славних земляків і, зокрема, щоб ім'я Вадима Доброліжа збереглося на рідній землі. З глибокою пошаною – Валентина Доброліж, удова художника. 31 липня 1997 р.”.

Навесні 1999 р. у Києві та Ніжині відбулася виставка творів В.Доброліжа. Її організувала Валентина Доброліж, яка приїхала до Києва разом із дочкою, зятем та онукою і привезла декілька живописних картин чоловіка, а також фоторепродукції церковних розписів, різьби та іконопису. Про художника були опубліковані статті в різних виданнях [4].

Так на рідну землю повернувся з далекої Канади видатний художник-ніжинець. З його роботами нині можна познайомитися в Музеї культурної спадщини в Києві та художньому відділі Ніжинського краєзнавчого музею, де були організовані виставки робіт Вадима Доброліжа.

ПОСИЛАННЯ

1. Вадим Доброліж. Альбом. Вступна стаття Івана Кейвана. – б/м, 1985. – С. 12.
2. Там само. - С. 12.
3. Там само. – С. 13.
4. Онищенко Н. Вадим Доброліж із Ніжина: Український художник, наш земляк, помер у Канаді // Деснянська правда. – 1998. – 9 червня. – С. 4;
5. Самойленко Г.В., Самойленко С.Г. Нариси культури Ніжина. – Ч.5. Образотворче мистецтво та скульптура в ХУП-ХХ ст. – Ніжин, 1998. – С. 71-74; Онищенко Н. Вадим Доброліж з Ніжина: Український художник-емігрант, уроженець м. Ніжина // Українська культура. – 2002. – № 1. – С. 41; Самойленко Г.В. Художник Канади – ніжинець // Український дім. – 2007. – № 25. – С. 3; Самойленко Г.В. В.В.Доброліж // Енциклопедія сучасної України. – К., 2007. – Т. 6.

Олександр Самойленко (Ніжин)

НАУКОВА ДИНАСТІЯ СОКОЛОВИХ

В історію української науки увійшло чимало родин вчених, які в різні часи своєю науковою діяльністю примножували славу нашої Батьківщини. Серед них широко відомий науковий доробок представників родин Грушевських, Вернадських, Антоновичів, Фохтів, Бунге й інших. Гідне місце серед цього науково-генеалогічного ряду займає і родина Соколових, життя якої було тісно пов'язане з Ніжином.